

Tadeusz PIĄTEK

Uniwersytet Rzeszowski, Polska

Kultura pracy – oświata – umiejętności w dobie społeczeństwa informacyjnego¹

Pod pojęciem „oświata” rozumiana jest działalność polegająca na upowszechnianiu wykształcenia ogólnego i zawodowego oraz realizowaniu zadań wychowawczych w celu zapewnienia jednostkom wszechstronnego rozwoju i pomyślnej egzystencji, a społeczeństwu więzi kulturalnych łączących jego przeszłość historyczną z teraźniejszością i budową pomyślnej przyszłości [por. Okoń 1998: 278–280].

System oświatowy stanowi praktyczny wymiar tak rozumianej działalności, a realizacja celów oświatowych w systemie odbywa się poprzez: wychowanie w rodzinie, system szkolnictwa; system kształcenia równoległego; system kształcenia ustawicznego.

Jedną z podstawowych funkcji współczesnej szkoły doby społeczeństwa informacyjnego – systemu oświatowego – jest przygotowanie absolwentów na poszczególnych etapach kształcenia do sprawnego funkcjonowania na tzw. rynku edukacyjnym skorelowanym z „rynkiem pracy” [por. Paluch i in. 2011]. Na działalność systemu oświatowego nakłada się edukacyjna działalność mediów [por. Walat 2007].

Wymogiem sprawnego funkcjonowania na rynku pracy jest posiadanie kompetencji kluczowych. Istotnym komponentem kompetencji kluczowych jest **kultura pracy**.

Pojęcie „kultura” należy do terminów wieloznacznych. Wiąże się to nie tyle z trudnością określenia, co należy do kultury, co wchodzi w skład kultury, lecz z niejednoznacznością interpretacją, czym jest kultura w życiu danego społeczeństwa, jak uporządkować jej elementy składowe, jak badać „kulturę człowieka”. Według J. Szczepańskiego „kultura – całokształt materialnego i duchowego dorobku ludzkości wraz z wartościami i uznawanym sposobem postępowania” [Szczepański 1970: 247]. Kultura zależy od człowieka i jest z nim fundamentalnie związana. Wyraża ona prawdziwą istotę jego ludzkiej egzystencji, jakość życia. Kultura związana jest z postawami człowieka opartymi na systemie wartości. To system postaw wobec czegoś lub kogoś i biorąc pod uwagę strukturalne rozumienie postaw, można stwierdzić, że na system ten składają się komponenty

¹ Artykuł powstał przy współpracy z Centrum Innowacji i Transferu Wiedzy Techniczno-Przyrodniczej Uniwersytetu Rzeszowskiego (Laboratorium Zagadnień Społeczeństwa Informacyjnego – Pracownia Ergonomii i Organizacji Pracy).

ty: poznawczy (wiedza), behawioralny (umiejętności, działanie), afektywny (przekonania i motywacje) [por. Piątek 2010].

Kulturę człowieka – społeczności – możemy ujmować poprzez ważne aspekty (sfery) życia człowieka (np. pracę, działalność związaną z wykorzystaniem **techniki** itd.) i tak wyodrębniemy m.in. kulturę pracy [por. Wołk 2000], kulturę techniczną, kulturę informacyjną itd. [por. Furmanek 2006].

Kultura pracy – umiejętności przydatne w pracy

Kultura pracy w tym toku rozumienia to system postaw człowieka wobec pracy, jej elementów i komponentów. Do komponentów pracy zaliczymy wartości podstawowe człowieka, m.in. godność, wartość życia, zdrowia, jakość życia itd. Z wartościami związane są cechy człowieka, wśród których możemy wyróżnić m.in. roztropność, umiarkowanie, odpowiedzialność, wytrwałość, szacunek dla siebie i innych. Elementami kultury pracy są różnego rodzaju przepisy (w tym przepisy BHP), normy życia społecznego, zawodowego itd. [por. Opar, Piątek 2015].

Należy zaznaczyć, że kultura pracy wpisuje się w system kultur tworzących całość – kulturę ogólną społeczeństwa. W systemie tym znajdują się wzajemnie powiązane różnymi współzależnościami takie kultury, jak: kultura techniczna, informacyjna, organizacyjna, prawna, bezpieczeństwa, wypoczynku, czasu wolnego, słowa itd. [por. Furmanek 2013: 185–199].

Jednym z komponentów kultury pracy są umiejętności człowieka. M. Horbny w książce *Ja też potrafię* (1995) wskazuje na 3 grupy przydatnych umiejętności w:

- kontaktach z ludźmi (188),
- odniesieniu do przedmiotów (182),
- odniesieniu do idei i informacji (163).

Umiejętności w kontaktach z ludźmi (potrafię, umiem): „akceptować, analizować, asygnować fundusze, awansować (promować), badać, bawić innych, bawić się, brać, budować, być liderem, być mentorem, być odpowiedzialnym za, być pionierem, być przewodnikiem, być wysportowanym, dawać, decydować, definiować, doglądać, doradzać, dostarczać, dostrzegać problemy, dyrygować, dyskutować, działać, egzaminować, eksperymentować, entuzjasmować się, fotografować, godzić, gościć, gromadzić, ilustrować, improwizować, informować, inicjować, zachęcać innych, inscenizować, inspirować, instruować, integrować, interpretować, jasno się wyrażać, jednoczyć, kalkulować, klasyfikować, komunikować, konsolidować, konsultować, kontrolować (sterować), koordynować, kształtować, kupować, leczyć, malować, łączyć różne metody administrowania, manipulować, modelować, monitorować, motywować, mówić, nadzorować, naśladować, naprawiać, negocjować, obchodzić się z, obsługiwać, obserwować, oceniać kogoś, ochraniać, odkrywać, odpowiadać za lokalizację i eliminację problemu, odzyskiwać (wynagradzać szkody), oferować, opierać się, opowiadać,

organizować, osądzać, piąć się w górę, pilnować, pilotować, pisać, planować, poddawać szczegółowej analizie, podnosić, pokazywać, pomagać, pośredniczyć, postanawiać, pracować, prowadzić prace, prowadzić rachunki, prowadzić rozmowę, prowadzić samochód, przedstawiać problem, przedstawiać za pomocą symboli, przekonywać, przemawiać, przeprowadzać inspekcje, przeprowadzać rozmowy z kandydatami, przestrzegać przepisów, przetwarzać, przewidywać, przewodniczyć, przygotowywać się, przyjmować nowych pracowników, przypisywać coś komuś, przywracać, publikować, radzić komuś, radzić sobie z kłopotami, referować, rehabilitować, rekomendować, reprezentować, robić remanent, rozsądzać, rozstrzygać spory, rozumieć innych, rozumieć siebie, rozumować, rozwiązywać problem, rysować, ryzykować, słuchać, sporządzać harmonogramy, sporządzać wykresy, spotykać, sprawdzać innych, sprawdzać rachunki, sprzedawać, stać na czele, stosować się, streszczać, studiować, systematyzować, szacować, szkicować, szkolić, szyć, śpiewać, tłumaczyć na inny język, telefonować, testować, tolerować niejasności, trenować, troszczyć się, tworzyć, używać, uaktualniać dane, uczyć kogoś, budować zespół, uczyć się, uczyć się na pamięć, ulepszać, umawiać się, umożliwiać, ustalać cele, ustalać stosunki, ustalać związek, utrzymywać, wnikać w problem, wpływać, wskazywać kierunek, współczuć, wybierać, wyczuwać, wyjaśniać, wykładać, wyobrażać sobie, wystawiać, występować, wyszczególniać, wzrastać, wygrywać, zadawać pytania, zapamiętywać, zapoczątkowywać, zarządzać, zastępować, zastosowywać, zdobywać, zwracać się, zjednywać sobie, zobowiązywać się” [Horbny 1995].

Umiejętności w odniesieniu do przedmiotów (potrafię, umiem): „adapto-
wać, administrować, analizować, aranżować, badać, bawić się (grać w), brać, bu-
dować, budować model, być korektorem, być na czele, być odpowiedzialnym za,
być stolarzem, ciąć, cyzelować, czyścić, czytać, dawać, decydować, doglądać,
dostarczać, dostawać, dowodzić, dozorować (kontrolować), drukować, działać,
eksperymentować, eliminować, fotografować, generalizować, godzić, gościć, go-
tować, gromadzić, hodować zwierzęta, identyfikować i eliminować problem, ilu-
strować, improwizować, informować, integrować, interpretować, karmić, klasyfi-
kować, kolekcjonować, kompilować, komponować, konserwować, konsolidować,
konstruować, kontrolować, kończyć, koordynować, kopać, kopiować (przepisy-
wać), kształtować, kultywować, kupować, łączyć, malować, masować, mocować,
modelować (kształtować), monitorować, motywować, nadzorować, nagrywać, na-
kazywać, naprawiać, obchodzić się z, obsługiwać, obserwować, oceniać, ochraniać,
odkrywać, odlewać, odnosić coś do, odpierać zarzuty, odpowiadać na (reagować),
odtwarzać, odzyskiwać, oferować, opracowywać harmonogram, opróżniać, organi-
zować, osądzać, osiągać to, co zamierzałem, otrzymywać (przyjmować), piąć się
w górę, pilnować, pilotować, pisać, planować, poddawać drobiazgowej analizie,
podnosić, pokazywać, pracować, precyzować, prognozować, programować,
projektować, promować, prowadzić badania naukowe, prowadzić samochód,
przeglądać, przejmować się, przepisywać, przetwarzać, przewidywać, przybijając
gwoździe, przygotowywać, przywracać do poprzedniego stanu, publikować, rąbać

drewno, ratować, realizować, redagować, redukować, referować, rekomendować, rekonstruować, reprezentować, robić remanent, rozdzielać, rozkładać na części, rozkazywać (zamawiać), rozmieszczać (rozdzielać), rozszerzać, rozumieć, rozumować, rozwiązywać problemy, rysować, rzeźbić, rzutować, słuchać instrukcji, separować, sortować, sprawdzać, sprzedawać, streszczać, studiować, syntetyzować, szacować, szkicować, szkolić zwierzęta, szyć, tłumaczyć, testować, tkąć, tolerować niejasności, trudnić się rzemiosłem, trzymać, tworzyć akta, używać, uczyć innych, uczyć się na pamięć, ulepszać, umieszczać, unifikować, uprawiać rośliny, ustalać rachunki, ustanawiać, utrzymywać, uzupełniać braki, ważyć, wnikać w (dociekać), wprowadzać innowacje, wprowadzać w życie, wskazywać, wybierać, wyczuwać, wydobywać to, co najważniejsze, wymuszać, wynajdywać, wyrażać za pomocą symboli, wystawiać, wysyłać (ekspediować), zakładać (otwierać), zapamiętywać, zapoczątkowywać, zarządzać, zauważać problemy, zbierać, zwracać się do, zwycięzać, żeglować” [por. Horbny 1995].

Umiejętności w odniesieniu do idei i informacji (potrafię, umiem): „adaptować, administrować, analizować, antycypować, badać, być odpowiedzialnym za, być przewodnikiem, czytać, decydować, definiować, diagnozować, doglądać, dostarczać, drażyć, działać, dzielić, eksperymentować, formułować idee, generalizować, improwizować, inicjować, inscenizować, instalować, integrować, interpretować, jednoczyć, kalkulować, klasyfikować, kolekcjonować, kompilować, komponować, konserwować (przechowywać), konsolidować, konstruować, kontrolować czas, kopiować księgować, kupować, łączyć różne środki, łączyć z, malować, manipulować, monitorować, myśleć logicznie, nadawać kształt, nadzorować, nagrywać, ożywiać, obalać, obmyślać, obnażać braki, obrazować, obserwować, oceniać, ochraniać, oddzielać, odkrywać, odnosić do, studiować, odpowiadać (reagować na), odwracać, odzyskiwać, określać, opowiadać, opracowywać wykresy, organizować, osądzać, otrzymywać (uzyskiwać), pilotować, pisać, pisać na maszynie, planować działania, planować wydatki, podnosić kwestie, podtrzymywać, pośredniczyć, postrzegać, poszerzać, poszukiwać, pracować, prognozować, programować, projektować, promować, prowadzić badania naukowe, prowadzić do końca, przechowywać, przeglądać, przepisywać, wybierać, przestrzegać instrukcji, przetwarzać, przewidywać, przygotowywać, przyjmować, przywracać, publikować, realizować, redagować, redukować, rekomendować, relacjonować, reprezentować, rozmieszczać, rozstrzygać, rozumieć, rozumować, rozwiązywać problemy, rozwijać, rysować, ryzykować, rzutować, słuchać, snuć hipotezy, sortować, sprawdzać (upewniać się), sprzedawać, streszczać, syntetyzować, systematyzować, szacować, szkicować, szkolić, ściśle analizować, tłumaczyć, testować i udowadniać, tolerować niejasności, traktować, transkrybować, trzymać, tworzyć modele, używać komputera, uaktualniać dane, uczyć się, uczyć się na pamięć, ulepszać, umieszczać w aktach, unifikować, ustalać harmonogram, ustanawiać, ważyć, werbalizować, wnikać, wpływać, wprowadzać innowacje, wprowadzać korekty, wyczuwać, wydobywać to, co najważniejsze, wygrywać, wyjaśniać, wymuszać, wymyślać, wynajdywać, wy-

obrażać sobie, wyrażać werbalnie, wyrażać za pomocą symboli, wyznaczać priorytety, używać, załatwiać, zabierać się za, zadawać pytania, zakładać, zamawiać, zapamiętywać, zapisywać, zapoczątkowywać, zastosowywać, zauważać problemy, zbierać, znajdować związek przyczynowo-skutkowy” [Horbny 1995].

Samooceńca umiejętności studentów – wnioski z badań

W ramach prowadzonych badań z zakresu „kultury pracy studentów” poproszono studentów Uniwersytetu Rzeszowskiego (121 osób) różnych kierunków studiów, m.in. edukacji techniczno-informatycznej, edukacji bezpieczeństwa, mechatroniki, pedagogiki, o wskazanie swoich umiejętności w zakresie umiejętności w kontaktach z ludźmi, w odniesieniu do przedmiotów oraz w odniesieniu do idei i informacji.

Kolejnym krokiem było rozdanie „kwestionariuszy umiejętności”, w których były umieszczone umiejętności według Horbny’ego ze wspomnianej książki *Ja też potrafię*.

W świetle uzyskanych wyników badań można wysunąć następujące hipotezy:

- Studenci nie potrafili wskazać zasobu posiadanych umiejętności. Liczba wskazanych „swoich umiejętności” z poszczególnych zakresów to 4. Najczęściej wpisywaną umiejętnościami są: potrafię się uczyć, wyszukiwać informacje, umiem posługiwać się komputerem.
- Z grupy biorącej udział w badaniach nikt nie wymienił więcej niż 8 umiejętności z poszczególnych zakresów.
- Studenci w zdecydowanej większości zaznaczyli, że posiadają umiejętności ok. 70% wypisanych w „kwestionariuszu” umiejętności.

Należy wyraźnie zaznaczyć, że badania miały charakter wstępny i ich wyników nie można uogólniać na całą populację.

Podsumowanie

Analiza zagadnienia umiejętności jako komponentu systemu postaw wobec pracy – kultury pracy – zarówno z punktu widzenia teorii, jak i w świetle uzyskanych wyników badań (pilotażowych) pozwala na stwierdzenie, że w systemie oświatowym społeczeństwa informacyjnego, którego celem jest realizacja założonych celów oświatowych poprzez wychowanie w rodzinie, system szkolnictwa, system kształcenia równoległego, system kształcenia ustawicznego, należy położyć większy nacisk na odpowiednią samoocenę posiadanych umiejętności. Studenci, wskazując niewielką listę swoich umiejętności w kontekście zaznaczonych umiejętności w „kwestionariuszu umiejętności”, w sposób wyraźny potwierdzili tezę, że system oświatowy nie kształtuje w sposób odpowiedni samoceny posiadanych umiejętności, a tym samym zmniejsza szanse absolwentów na rynku pracy. W społeczeństwie informacyjnym umiejętności w odniesieniu do idei i informacji powinny stanowić podstawę w systemie kształcenia. W dużej mierze są one gwarancją znalezienia pracy, która oprócz dóbr materialnych

daje poczucie bezpieczeństwa [por. Necas i in. 2012], ale co najważniejsze – pozwala na samorealizację. Tytuł wspomnianej książki Horbny'ego *Ja też potrafię* powinien stać się hasłem przewodnim oświaty, systemu oświaty. W społeczeństwie informacyjnym, gdzie media odgrywają ważną rolę społeczną, powinno się wykorzystać je do propagowania odkrywania i uświadamiania swoich umiejętności niezbędnych w funkcjonowaniu – umiejętności, które stanowią jeden z komponentów kultury pracy.

Literatura

- Furmanek W. (2006): *Zarys humanistycznej teorii pracy (nowe horyzonty pedagogiki pracy)*, Warszawa.
- Furmanek W. (2013): *Humanistyczna pedagogika pracy. Praca człowieka*, Rzeszów.
- Horbny M. (1995): *Ja też potrafię*, Kraków.
- Necas P., Kozaczuk F., Olak A., Krauz A. (2012): *Edukacja a poczucie bezpieczeństwa*, Rzeszów.
- Okoń W. (1998): *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa.
- Paluch M., Krauz A., Krauz A. (2011): *Edukacja w okresie współczesnych przemian. Wybrane zagadnienia*, Rzeszów.
- Opar A., Piątek T. (2015): *Wartości i normy w procesie resocjalizacji i socjalizacji*, [w:] Furmanek W., Długosz A. (red.), *Wartości w pedagogice. Rodzina i szkoła środowiskami urzeczywistniania wartości*, Rzeszów.
- Piątek T. (2010): *Kultura informacyjna komponentem kwalifikacji kluczowych współczesnego nauczyciela*, Rzeszów.
- Szczepeński J. (1970): *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa.
- Walat W. (2007): *Edukacyjne zastosowania hipermediów*, Rzeszów.
- Wołk Z. (2000): *Kultura pracy*, Sulechów.

Streszczenie

W artykule omówiono wybrane aspekty umiejętności samooceny posiadanych umiejętności w kontekście kultury pracy doby społeczeństwa informacyjnego.

Słowa kluczowe: kultura pracy człowieka doby społeczeństwa informacyjnego, umiejętności, samoocena posiadanych umiejętności.

Work culture – Education – Skills in the Information Society

Abstract

The article discusses some aspects of the skills self-assessment of skills in the context of the culture of the day the information society.

Keywords: culture of human labor day information society skills, self-assessment of skills.